

Na prostoru sedanje Miklošičeve ceste med ogrom kavarne »Union« in »Ljudsko posojilnico« je stala dr. Ahačičeva hiša (št. 11), ki je bila v Vodnikovih časih last jermenarja Weinharda. Poleg te v smeri proti Dunajski cesti, kjer stoji danes del hotela »Union«, je bila nekdanja hiša št. 10, ki je bila med leti 1808—1860 last Ivana in Ignacija Detele, pozneje Flor. Fischerja, od leta 1877 (do 1902) pa Jožefe Pickl.

»Slovenski Narod« z dne 13. decembra 1918 kakor tudi prva letošnja številka »Ljubljanskega Zvona«

Hiša, v kateri je umrl Val. Vodnik.
(Pogled od južne strani.)

trditja, da je Vodnik umrl v bivši Piklovi hiši za frančiškansko cerkvijo, kar je popolnoma neresnično, ker je nesporno dognano, da je smrtna hiša pesnikova bila na stari številki 12 kapucinskega predmestja, ki se (glasom tozadevnih beležk magistratnega arhiva, katere mi je v izpiskih dal na razpolago g. komisar Ivan Robida) v uradnih aktih one dobe navaja kot last Fortunata Kerschbauma, Vodnikovega hišnega gospodarja. V letih 1853—1860 je bila lastnica te hiše Marija Lindner, 1869—1877 pa Ferdinand Sluga in njegovi dediči, od leta 1878. dalje pa Al. Pogačnik.

Mal.

XV. slovenska umetniška razstava v Ljubljani.¹ Na letošnjo jesensko slovensko umetniško razstavo v Jakopičevem paviljonu je javnost skoro pozabila. Med svetovnim prevratom so samevale umetnine naših umetnikov.

Pred leti, ko je še prevladovala skupina »Savonov«, so imele naše razstave izrazit značaj krajinarstva in impresijonizma. Sedaj pa so postale raznoličnejše, splošno bolj predmetne in linearne. Mlajša generacija je objektivnejša kot je bila starejša, manj subtilna, bolj konkretna. Poleg zunanosti in tehnike pa mora imeti vsaka resnična umetnost tudi duševno noto, duhovni znak, obvladovati jo mora duhovnost, ki je značilna poteza ruske duše, pa vendar tako blizu tudi slovenskemu bistvu. Slovensko bistvo, zapadnoslovanski tip evropske barve je treba iskati, treba je slovensko bistvo

¹ Ocena nam je bila poslana že novembra 1. 1918.

poglobiti in ne se mu odreči, če naj odkrije naš umetnik v individualnem razmahu resnično lepoto.

Na razstavi je bilo 110 predmetov, med njimi 22 del Ivana Vavpotiča. Vavpotič kot krajinar ne dosega absolutnih slikarskih kvalitiet, v cvetličnih tihožitjih nima sile, portret pa pojmuje solidno, dosega podobnost in ga aranžira tudi z nobleso. Prava moč Vavpotičeva se kaže v risbah in v akvarelu. Marine v olju, šest po številu, so nemirne, mrgoleče vsled živih barv in poudarjenih linij, morje brez karakterja. Med petimi cvetličnimi motivi je najmehkejši in najzračnejši pastel »Cvetke na oknu«, dočim napravljajo ostali, zlasti pa »Pisane cvetke«, vtisk skice. Portret ge. N. dr. B. je odličen v aranžmaju, lepi »Portret dečka« je žanrski vsled preštevilne štafaže, portret inž. Vl. Š. je nekoliko trd v svetlobi. Mnogo boljša je »Marina« v akvarelu kot pa so Vavpotičeve oljate marine, zelo ljubek pa je akvarelček »Aeroplan«. Jama, Jakopič in Sternen imajo primeroma malo stvari, absolutno slikarske, ubrane v tonu. Jama, ki se mudi že tri leta na Nizozemskem, seveda nima razstavljenih novejših del. »Seljak od Sotle« je bil že l. 1904. razstavljen v Belgradu ter je izmed najboljših del iz prvih časov našega impresijonizma, belozelena harmonija. »Frančiškanska cerkev II«, motiv, ki ga je Jama večkrat obdelal, je svetlikajoč se impresijonističen pejsaž, lepota barv in tonov. »Ob Ljubljani« predstavlja ljubljanski grad, slika, ki je v zgornjih partijah polna mehkoče in ubranosti, spodaj pa nedovršena. Jamov »Pogled na Ljubljano« je obleden; Jama se je poskusil v veliki perspektivi in dosegel dosti efekta v zračnih nijansah. Jakopič je razstavil samo dve deli. Videti je, da je pričel bolj oblikovati ter da dela mirneje. Njegov »Zeleni pajčolan« predstavlja deklico z orijentalnim pokrivalom, sedečo na divanu. Je to reprezentativna stvar, velikopotezne črte, enotnega tona, resničen galerijski komad. Mattej Sternen nima novih del. »Model« je izvrstno slikan, z bravuro izvedena študija, ki jo pravilno more ceniti le slikar. »Devin« je obsežna krajina, polna solnca, prožeta s svetlobo, globoke perspektive, ki pa v daljavi omaga, tam, kjer se stika morje s horizontom, dočim je »Hodnik« z oboki in starinskim karakterjem izveden krepko in neustrašeno ter je dosegel Sternen ravno vsled tega izredne plastične efekte. Kakor »Študija« (sedeča ženska) ne spada v razstavo, nego v atelije, ker je naznačena samo ideja, tako je akvarel »Večer« enoten in celoten in ubran. Peter Žmitek je razstavil, če se ne motim, že vdrugič krajino »Nevljo«, tih kotiček, drevje in potok, ki se blagodejno odlikuje od prejšnjih njegovih del po harmoniji in naravnem pojmovanju, le refleksi v vodi so premasivni. Mlajšo generacijo zastopajo Tratnik, Šantel in Klemenčič. Tratnik je priznan risar, ima tehniko v oblasti ter je ustvaril svoj način, ki je v sebi dovršen, ki pa prehaja včasih že v maniro, ekstrem in karikaturu. Tratnikova serija šesterih risb »Begunci« bi bila dokument trpljenja našega ljudstva, če bi bila bolj prečutena, bolj neposredna in manj kondenzirana. Na risbi »Na polju« se zde figure kot bi bile iz kamena, nasprotno pa je »Študija« (karakterna glava starca) kabinetno delo. Šantel se je otrese v mali krajini »Motiv iz Vukovara« pedantstva. Ta mehki, zračni pejsaž, sivo v sivem, je izmed najboljših krajin na razstavi. Klemenčičeva pastelna »Interieura« sta brez prave kompozicije, na-

metana. Izmed najmlajših je omeniti Kambiča in Škofa. Kambič občinstvu izredno ugaja, ker so njegove stvari splošno dostopne, lahko umljive, perfektne v risbi. Zanj »Ciganski trolistek«, tri ciganske deklice, ležeče, oziroma sedeče pod grmom, je še akademičen, pa dobro grupiran, z izrazom v obrazih, krajini »Huda ura« in »Po dežju« pa nosita že subjektivno obeležje, znak osebnosti ter sta polni lirčne borbe umetnika in vplivata zato neposredno. Težki, svinčeni ton ji prevladuje. Akvarela »Jesenska krajina« in »Prvi sneg« sta sicer svetlejša, pa ravno tako občutena; pri zadnjem, ki je sicer zelo efekten, bi bilo treba nekoliko prehoda med temnim ospredjem in bleščečim ozadjem. Kambič, ki ni le dober figuralik, kot kaže tudi študija »Ciganka«, nego tudi krajinar, se bo razvil v individualnost. Škof ima par idilic, brez posebne note, »Portret« (glava dečka) kaže pa neoporečno tehniko. I. v. Franko, starosta slovenskih slikarjev, je razstavil par krajin novejšega datuma, pojmovane predmetno, detailne, pa študirane in v lahmem koloritu. Hrvat T. Krizman prekaša glede števila razstavljenih del celo Vavpotiča; ima 8 oljnatih slik in 17 radirank, lesorezov in risb. Krizman je najznamenitejši hrvaški radirar, tehnika mu je dovršena ter dosega z njo izredne efekte. Najmehkejša in najenostavnejša je krajina »Ohrid«. Krizmanu se pozna dunajska šola. Krizman ni slikar, njegove slike imajo značaj plakata, ni krajinar, ker ne občuti barvnih in svetlobnih fines v naravi. »Predvečer« n. pr. s težkimi sencami nima nič večernega, pač pa poletnoopoldanskega. Perspektiva v krajinah, n. pr. »Na polju«, kjer leže njive v daljavi vsaka v svoji ploskvi, ni študirana. V sliki »Na verandi« pa je perspektiva docela nemogoča: gorica pred žensko figuro, ki sedi na verandi, je čudno vkonstruirana v sliko, da se gledalcu, če opazuje sliko perspektivno, naravnost zmede v glavi. Poleg Dolinarjevih plastik je razstavljen le še mal relief Povirkov. Dolinarjev talent je neizpodbojen ter smisel za absolutno plastiko jasen. Dolinar dela z vervo. Prijema se ga pa neka površnost, ki mu bo škodovala, če se je ne otrese. »Matija Gubec II« (glava »Kmetskega kralja« Gubca) je anatomskega zgrešena in pretirana, kipec v »Strahu« je sicer lepo zamišljen, toda muskulatura ni otroška, nego atletska, dasi predstavlja dete, ki se boji čebele. To moti. Lepa pa je »Portretna študija« z osobitim izrazom v obrazu in pa »Sfinga«, ki pa je zadaj slabše oblikovana.

Aranžma razstave je bil očitno težak. V srednji dvorani je rešil aranžer situacijo s tem, da je postavil v sredo kip »Matije Gubca« ter s tem nekako predelil dvorano in ločil obe stranski steni, ki bi se sicer pobijali.

Notranje poglobitve bi želel slovenski umetnosti. Slovensko ljudstvo je prestalo svojo Kalvarijo, bridkosti polno, kakor mogoče le še narod poljski. Kaj vse si mi pravil, prijatelj Sternen, o gori Sv. Gabrijela, o Golgoti našega ljudstva. In mi zremo cvetlična tihožitja, naš čopič slika idilice. Poglobitev bi bila potrebna v slovensko ljudstvo, predvsem pa poglobitev v edino odrešilno človečanstvo.

Dr. Jos. Regali.

Še o »Brstju«. Urednik, ki je prirejal knjigo na podlagi mojega rokopisa, mi je pisal:

»Zastran Vaše želje, da naj bi prišla cela zbirka »Brstja« na red, moram na žalost omeniti, da mi je g.

denarničar dovolil za knjigo samo šest pol; torej le še dve poli več, kakor je vže stavljeno. — Torej sem tako uredil, da pridejo v tem snopiču vsaj vže umrli pesniki na vrsto. Prihodnjič šele zdaj živeči. Na šole se izdaja ne ozira posebno, v prvi vrsti le na Mohorjane, na ljudstvo, ki mu je deveta briga, jeli pesem romantična, realistična, moderna, — če li je doba Prešernova ali Stritarjeva. Vendar sem omenil Vašo misel na koncu: Uvoda.«

»Pri Kastelico bi še vprašal, kaj je to: Zaprt durnik? V Vašem rokopisu je: Zaprto durnik. Čemu ne: Zaprte duri? Morda je celo: Zaprite duri!«

Skliceval sem se na »Čebelico«, a v »Brstju« berem vendarle: Zaprite duri! V očigled razmeram bi dodal še en klicaj.

Dr. Joža Lovrenčič.

Peter Altenberg je umrl. Malokdo je vedel zanj. In če je vedel, je mislil s posmehom na njegovo osebnost. Smatrali so ga za blaznega. Premnoge velike, kulturne duše zadene taka usoda ljudskega mnenja. Prva njegova črtica, ki jo je spisal, je bila čuvstvena in miselna parafraza o samomoru deklice, o katerem je bral v časopisih. Nov dih je bil to, nove besede, govorjene v novem ritmu. Novo sočutje nam je pokazal, nov dobrotljiv nasmeh. Takih črtic je spisal potem še celo množino, ki so literarni biseri, fine miniaturne sličice, mojstersko izdelane in polne barv. V nekoliko potezah je podal vso psihologijo človeka; bil je duhovit satirik, brez zlobe in ironije. Umetniški produkti njegove bogate narave so tako blizu Bogu, ženam in otrokom. »Iz vsakdanje laži je znal izluščiti vrednoto resnice in lepote« — piše o njem Alfred Polgar. Žarel je luč in toploto, črpal poezijo iz nepoetične stvarine, modrost iz nezavednega. Ljubil je svobodo in resničnost, prostost duše in telesa, umetnost varijeteja, gozd in travnik, življenje, ki je nedotaknjeno od mode in navad, zapovedi in prepovedi. Ljubil je skrajno odkritost. Pisal je lirčno prozo, godba njegovega jezika je bila čudovita. Obvladal je poseben način, zgrabiti v srce stvari, ne da bi se je dotaknil. V nebitvenem se zrcali bistveno. Nov način občutenja. To, kar ni zapisano, je pravzaprav vsebina, zapisano je samo senca vsebine. V vrstah je mir, med vrstami divja drama. Vsak stavek je on sam, zvest odtis njegove osebnosti. Bil je elementaren duh, vznemirljiv, nemiren, boječ... Najkrepkejši erotični temperament; njegovo življenje je vsebovalo nepretrgano ljubezen in sovraštvo. Kar je srečal, je pobožal, opeval, oboževal, idealiziral. Njegovo srce se je združilo z vsako, veliko in malo, doživljeno ali nedoživljeno lepoto, ki mu jo je prinesel dan. Ko je začel pisati, je bil že zrel. In skozi vsa leta je imel samo bogato žetev. Le malo tega je shranil v desetih knjigah, vse drugo je raztrosil v govorih, pismih, epistolah. Njegova osebnost je izžarevala duha; kdorkoli je bil, je dobil v njegovi bližini del te posebnosti, dasi so se norčevali iz njega, iz njegovih visečih brk in njegove ogromne vrvce pri očalih. Bili so majhni vpričo njega.

France Bevk.

Anatole France je spisal knjigo »Mali Peter«, v kateri opisuje svoje življenje — otroško dobo. Kritika se je izrazila o knjigi pohvalno.

Fr. B.